Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

BİR RÜYA DALGASI: PLASTİK SANATLARDA RÜYA KAYNAKLI RESİMLER

Damla Can KOÇ[1]
Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi,damlacankoc@osmaniye.edu.tr, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7660-6592

Koç, Damla Can. "Bir Rüya Dalgası: Plastik Sanatlarda Rüya Kaynaklı Resimler". ulakbilge, 51 (2020 Ağustos): s. 943–962. doi: 10.7816/ulakbilge-08-51-07

ÖZ

Sanat eserinin üretim kaynağı pek çok yere dayanabilir. Rüyaların da sanatçılar üzerinde ne derece önemli bir kaynak oluşturduğu, birçok esere ilham vermesiyle görülmektedir. Bu makalede farklı dönem ve üsluplara sahip sanatçılardan alınan rüya temalı eserler incelenmiştir. Araştırmada Giotto di Bondone, Nicolas Dipre, Georges de La Tour, Henry Fuseli, Francisco de Goya, Jean Jules Antoine Lecomte du Nouy, William Blake, Utagawa Toyokuni, Pierre-Cécile Puvis de Chavannes, Odilon Redon, Henri Rousseau, Salvador Dali, Henry Matisse, Frida Kahlo'nun rüya kavramı içerikli eserleri değerlendirilmiştir. Eserler değerlendirilirken rüya temalı eserlerin kaynakları araştırılmıştır. Eserlerin dini, psikolojik, edebi, kültürel etkilerden kaynaklı oldukları tespit edilmiştir. Sanatçılar, rüya olgusunu kendi dönem özellikleri ve özgün duyarlılıkları içinde, resmin plastiğiyle harmanlayarak ortaya koymuşlardır. Literatür taraması ve nitel araştırma yöntemleri ile ortaya çıkan veriler dahilinde rüya kavramı ve plastik dil yaratma açısından etkisi incelenmiştir. Elde edilen bulgular, sanat dünyasına katkı sağlayacağı ve döneme ışık tutması sebebiyle önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: rüyalar, plastik sanat, sanatın kaynağı

Makale Bilgisi:
Geliş: 12 Mayıs 2020 *Düzeltme: 14 Haziran 2020* *Kabul: 21 Haziran 2020*

© 2020 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Belirsizliğin yaşamda yarattığı endişeyi azaltma amacıyla, insanlık rüyalardan mesaj ve anlam çıkararak gelecek tahminlerinde bulunmuş ve gelen mesajları çözümlemeye çalışmıştır. Rüyalar, farklı inanış, kültür ve toplumlarda her zaman ilgi çekici olmuş ve çeşitli tahmin yolları ve yorumlarla açıklanma çabaları günümüze kadar gelmiştir. İlginç ve yoruma açık olan bir konu olmakla beraber, bazı psikoloji ekollerinin çalışmaları ile bilimsel temellere oturtulma girişimleri olmuştur. Rüyaların gizemli dünyasını açıklamaya çalışmak, sanata da ilham kaynağı olmuştur.

Rüya kelimesi, Arapçada 'görmek' anlamına gelen Rü'yef kökünden türemiştir (Çelebi 2008 , 306). Felsefe sözlüklerinde düşlerin; uyurken zihinde beliren olayların tümü (Çankı 1955, 560) olarak açıklanmıştır. Rüya esnasında gözlerin kapalı olması ve Arapçada görmek kökünden türemesi manidardır. Birçok inanışta görsel olarak başka alemlere açılan bir kapı olduğu düşünülen rüya alemi, dünyevi olaylara gözlerini kapayıp görsel olarak yeni bir dünyaya kapı açmaktır. Fizyolojik olarak nöral bir tepki olan rüyalar, psikolojik olarak bilinçaltı katmanlarının açıldığı yansımalardır. Bazı toplum ve kültürlere göre de mesaj içerikli kabul edilerek haberci niteliği taşımışlardır.

Rüya; uykuda düşüncelerin, duyguların, imgelerin rüya görene kesinlikle gerçekmiş gibi göründüğü psikolojik bir olaydır. Rüya uykuyu korur ve gerçek bağlamda çözümlenmesi çok tehlikeli olabilecek çatışma ve gereksinimlerin fantezi bağlamında çözümünü destekler. İçgüdüsel gerilimlerin boşalmasını sağlar. Rüya, bilinçaltı dürtülerini bilinç düzeyine getiren bir araçtır. Rüyada görsel semboller kelimelerin yerine geçer. Rüya düşüncesi birincil süreç düşüncedir, yani mantık öncesidir. Rüyanın hatırlanan kısmı, yakın geçmişteki olaylardan oluşmaya eğilimli görünen rüya içeriğidir. Rüyanın gizli içeriği, görünen rüyanın içinde gizli olan, ancak serbest çağrışım yolu ile bulunabilen kısmıdır (Güney 2011, 182).

Rüyalar, insanların çokça merak ettiği, ilgi çekici ve gizemli bir konu olarak tarih öncesi dönemden günümüze kadar sürekli olarak incelenmiştir. Farklı bilimsel çalışmaların ışığında incelenmesinin yanı sıra, insanlar arasında bilimsel temellere dayanmayan varsayımların üretilmesine de neden olmuştur. Kimi zaman geleceğe ait bilgiler verdiğine inanılırken kimi zaman da Tanrı'dan gelen emirler olarak kabul edilmiştir. Rüyalarla ilgili olarak, insanlar arasındaki en yaygın uygulama ise rüyalarda görülen çeşitli objelere temsili bir anlam yükleyerek rüyaları yorumlamaya çalışmaktır. Eski zamanlarda padişahlar önemli kararlar almadan önce rüyalarını müneccim başlarına yorumlattıktan sonra uygulamaya koymuşlardır. (İlal 2006, 223).

Medar Boss'a göre; en eski rüya, M.Ö. 2000-1700 yılına ait bir papirüste kaydedilmiştir. Yine İsa'dan önce yedinci asırda Asur Kralı Asurbanipal'in zamanından kalma Ninevah, kralın rüyalarından bahseder (Ersevim 2005, 523).

İsa'nın doğumundan yaklaşık beş yüzyıl öncesine kadar Hipokrat, rüyalarla ilgili olarak bazı fikirler öne sürmüştür; ancak 19. yüzyıla kadar rüyalarla ilgili ortaya çıkan fikirler metafizik ve metapsişik temellerle sınırlı kalmıştır (Adasal 1973, 213).

Psikoloji biliminin rüya kavramıyla ilgilenmesi 1900'lerde başlamış, bilimsel çalışmaların artması 20.yy'ın ilk çeyreğini bulmuştur. Böylece rüya kavramını birçok bilim insanı açıklamaya çalışmıştır. Bu alanda en dikkat çekici isimlerden biri olan Freud, rüyaların rastlantı sonucu meydana gelmediğini, bilinçdışının isteklerinin yansıması ve doyurulması gerektiğine yönelik bir görüş oluşturmuştur. Rüya yoluyla nefret ve zıtlıklar çözümlenebilecektir. Bir bilinç aktivitesi olan rüyalar, insanın bilinçdışı tabakalarına önemli bir giriştir. Ayrıca rüya esnasında kişi hareketli aktiviteler halinde olsa da rüya esnasında duyuşsal girdinin kesilmiş olması ve rüya görülen sırada bireyin hareket edemez olması rüyanın bir beyin faaliyeti olduğunu gösterir.

Nörofizyolojik olarak rüya, biyokimyasal, biyolojik ve anatomik olarak incelenmiştir. Rüyanın periyodik zamanlarda meydana geldiğini ve uyaranlarla ilişkili olduğu varsayımında ilk bulunan Alfred Maury (1817-1892) olmuştur. Bilimsel araştırmalar 1950 sonrası artmış ve Rem keşfedilmiştir. Buna göre Rem uykusunda, rüya evrelerine denk düşen hızlı göz hareketleri varsayımı Aserinsky tarafından ortaya atılmış ve çalışma 1953'te Science'ta yayımlanmıştır.

Rüyaların işleyişine ve nedenlerine ilişkin çok sayıda varsayım bulunulmaktadır. Buna göre Freud: "Bir

rüyanın içeriğini oluşturan malzeme şu veya bu şekilde yaşantıdan türetilmiştir, yani rüyada yeniden üretilmiş veya hatırlanmıştır; en azından bu kadarını tartışmasız bir gerçek olarak değerlendirebiliriz" demiştir (Freud 2000, 66). Psikolojik araştırmaların birçoğunda rüyalar, bilinçaltından kaynaklanarak. Temelini yaşanan duyguların oluşturduğu genellikle bastırılmış duygularla temellenen, zihni meşgul eden sorun veya uyku öncesi yaşananların nedenselliğinde oluşan imaj ve görsellerin rüya içine girmesidir.

Jung, rüyaların kökenlerini şöyle açıklar: "Doğrusunu araştırabildiğimiz kadarıyla, rüyaların köklerini kısmen bilinçli içeriklerle –günden geriye kalan bölük pörçük etkilenimler – kısmen de bilinçdışının bir araya toplanmış içeriklerindedir. Neticede, sırasıyla bilinçli içerikten veya bilinçdışının spontane süreçlerinden ortaya çıkabilirler. Bilinçle hiçbir ilişki göstermeyen bilinçdışı süreçler her türlü kaynaktan türeyebilirler. Bedensel olaylar, çevreyle fiziksel veya ruhsal reaksiyonlar, geçmiş veya gelecekteki olaylar. Çünkü geçmişte yaşayan olayları tekrar özetleyen veya gelecekteki olayları işaret eden rüyalar vardır. Sanki hiç var olmamış, öyle ki geriye anlaşılmaz ve bağlantısız parçalar dışında hiçbir şey kalmamış duygusunu yaratan, yitirilmiş bir bilinçli durumdan kaynaklanan rüyalar ve bireyin bilinçdışı psişik içeriğini temsil eden rüyalar da vardır" (Jacobi 2002, 104).

Fromm (1997, 200) rüyaları insanların kendileri ve çevreleri hakkında çoğu kez farkına varamadıkları görüşlerin ve inançların bir yansıması olarak değerlendirmiştir. Fromm (1999, 108)'a göre rüyalar bireyin arzularını, korkularını ve iç gözlemlerini açığa çıkarmasının yanı sıra birey, bunların uyanık yaşantılar kadar gerçek olduğuna inanır.

Bilimsel yaklaşımların yanı sıra, eski çağlarda ve kültürlerde yaklaşımlar farklı olsa da genel olarak rüyalara önem verilmiştir. Beklenti ile görülen rüyalar çözümlenmeye çalışılarak gelecek hakkında bilgilenilme amaçlanmıştır.

Eskiçağda, rüyaların bir mesaj içerdiğine inanılmıştır. Mısır, Kalde, Fenike ve Asur 'da rüya yorumunu meslek edinmiş kâhinler vardı. Bir çeşit kışkırtmayla kişinin rüya görmesi sağlanırdı. Bu iş Yunan-Mısır tanrılarının tapınaklarında, ünlü kâhinlerin önünde yapılırdı. Hastalar geceleyin tapınakta sütunların altından geçer, rüyadayken meselelerine çözüm, hastalıklarına çare beklerlerdi (Meydan Larousse, X, 1969, 782).

Eski Yunan mitolojisinde Hypnos'un (uyku) ve Nyx'un (gece) oğlu Mofeus düşleri ifade eder; kendisine uçma ve aynı anda her yerde olabilme olanağını sağlayan kanatlarını hızla, fakat sessizce çırparken temsil edilir. Uykudaki insanları bir haşhaş çiçeğiyle okşayarak onların rüya görmesini sağlar. Ölümlülere sırları açıklama üzere gönderilir. Morfeus uykuda ifşa olan biçimi ifade eder, çünkü arzu ettiği biçimi alabilen bir varlıktır. Geceleyin bir tür yolcu sayılabilecek uykudaki kişi, yer altı dünyasındaki nehirlerden Styx'ın veya Mnemosyne nehrinin (hatırlamayı sağlayan) ya da Lehte nehrinin (unutmaya neden olan) sularından içebilir ve Htynos bıraktığında kişi uyanır. Bir başka eski Yunan geleneğine göre rüya ilahi Oneiros'tur, günümüze diğeri kadar ünlü olarak gelmemişse de adı, "rüya" anlamına geldiğinden, rüya terminolojisinde sıkça kullanılmıştır (Akarsu 2010, 106).

Mezopotamya'da rüya varlığına ilişkin ilk kanıt, Akbabalar Kitabesi olarak bilinen Sümerce bir kitabedir. Yaklaşık 4500 yıllık kabartmada Tanrı Ningirsu'nun, kralın rüyasına girdiği ve galibiyeti müjdelediği anlatılır. Bu rüya, kralın güçlenme ülküsünün bir işaretidir ve birçok medeniyette yer alır. Sümerlerde rüyalar ilahi mesaj içeriklidir. Bir tablette şu dizeler yer alır;

Rüya- bir kapı bile durduramaz, ne de bir duvar;
Yalancıya yalan konuşur; doğru söyleyene doğru.
İnsanı sevindirebilir veya ağlatabilir;
Tanrıların kapalı arşiv sepetidir (Noegel 2008: 46-47).

Okültizmin bir parçası olan rüya kahinliği, geçmiş kültürlerde meslek olup rüyalar yoluyla geleceği ve gizli olanı öğrenmeyi amaçlamıştır. Mana dünyasında özel bir anlam taşıyan ve kehanetle ilişkilendirilen rüya tabirciliği Papalığın (Papa Gregory I.) rüyaları ilahi ve şeytani olarak nitelendirmesinden sonra bir dönem yasaklanmıştır.

Rüyalardan bazılarının ilahi kökenli oldukları inanışı çok yaygın bir inanıştır. Orfecilikte ve Pisagor ekolünde insanın semavi alemle ilişkisinin ancak uyku sırasında gerçekleşebildiği öğretilmekteydi. Orta Çağ'daki Yahudi ve Arap yazarlarının eserlerinde de benzer öğretiler görülmektedir (Akarsu 2010, 106).

Mevlânâ da(1207-1273), uyku ve rüya hakkında çeşitli bilgiler verir. İnsanlar uykudayken fizik ve astral bilgiler arasındaki bağların gevşediğini, bedeni bırakarak astral âlemde dolaştığımızı, bu sırada varlığımızın gerekli tesirlerle yüklendiğini ve tesir dengesinin elden geçirildiğini, fiziki bedene uzun bir kordonla bağlanmış olduğumuzu şu cümlelerle anlatmaktadır; "Rüya denilince şaşılacak şeyler açığa çıkar. Gönül uykuda pencere kesilir. "Adam uyur, ruhu güneş gibi gökyüzünde parlar. Bedense yorgan altındadır" (Malakçı 2009, 56).

Geçmişten günümüze rüya teması, bilim ve sanat dünyası için bir merak unsuru olmuş ve birçok esere kaynak oluşturmuştur. Gerek psikolojik temellere dayanması gerekse dini, edebi ve kültürel kaynaklı olması sebebiyle araştıramada ondört farklı sanatçının rüya temalı resimleri nitel araştırma yöntemleriyle incelenmiştir. Farklı ülke ve dönem sanatçılarının rüya temalı eserlerinde, anlatım çeşitliliği irdelenerek literatüre kazandırılması amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen burguların sanat tarihine kazandırılması sebebiyle araştırma önem arz etmektedir.

Rüya ve Gerçek

Birçok inanç ve düşünceye göre rüyalar, birer realitedir. Çünkü yaşanılan dünya bir illüzyondan ibarettir ve sonsuz olan insanın beş duyu olmadan algıladığı gerçekliktir. Buna göre Ebedi ruhsal yaşamın yüceltildiği öğretilerde rüyalar, öldükten sonra yaşananlar ve düşünceler gerçektir. Bazı düşünürler de gerçek yaşam olarak kabul ettiğimiz maddi yaşamın bir illüzyon olabileceğini düşünmüşlerdir (ontoloji üzerine septik düşünce olarak bilinen fikir). Yazılı kaynaklarda bu fikirden ilk olarak Çinli düşünür Zhuangzi'nin söz ettiği görülmektedir, fakat bu kavramın Zhuangzi'den önce de Hinduizm'de mevcut olduğu sanılmaktadır. Bu fikir Budizm'in de temel ilkelerden biri olarak kabul edilir. Hinduizm'de bu fikir Maya kavramıyla dile getirilir. Maya, insanın yaşadığı "tezahür etmiş alem" denilen fiziksel alemin bir hayal, bir aldanmadan (illüzyon) ibaret olduğunu dile getiren kavramdır. Maya kavramının içeriğindeki fikirler şöyle açıklanabilir; dünya yaşamı geçici bir rüya gibidir. Gerçek dünya ya da gerçekler dünyası tezahür etmemiş dünyadır, tezahür etmiş dünya ise bir hayaller ve aldanmalar dünyasıdır. İnsan nesneleri, doğayı gerçekte olduğu gibi değil, kendisine göründüğü şekilde algılamaktadır…. Buda'nın da söylediği gibi "Gözlerini dünyaya bir köpük parçasına bakıyormuş, bir rüya görüyormuş gibi çevirebilen, ölümün pençesinden kurtulur" sözü rüya ve realiteyi en iyi özetleyen sözlerden biridir (Pınar 2010, 118). İslam dininde rüyaların rolüne bakıldığında, en eski ve en güvenilir kaynaklar olan Kuran ve Hz. Muhammed'in hayatı etrafında şekillenen hadisler ön plana çıkar. Rüyalara hem ruhani hem de gerçek dünyanın gerçeklerini yansıttıkları ve gerçek hayatla gaip denilen diğer âlem arasında bağlantı kurdukları için özel önem atfedilmiştir (Hermansen 2008, 73). Antik Yunan Filozoflarından Platon, mağara alegorisi ile bazı inanç sistemleriyle benzerlik göstermiştir. Yüzlerini mağara duvarına dönmüş oturan veya oturmak zorunda bırakılan bir grup insan, duvara düşen gölgelerini gerçek dünyanın kendisi zannetmektedir. Buna göre insan bir rüya aleminde yaşayarak gerçek dünyanın yansımasını seyretmektedir. Platon'un açıkladığı idealar evrenine göre gerçeklik ve rüya sorgulanmaktadır. Platon duyularımızın yanıltıcı olduğunu ve güvenilir olmadığını söyler. Uyanıklık hali, hakikat ve rüya kavramı birçok alanda sorgulanmıştır. Rüya, kişinin kendi gerçekliğinde oluşturduğu bir dünyadır. Duyularla algıladığımız ve gerçek sandığımız rüya aleminde, uyanık olup olmadığımızı sorgulamayı bırakırız. Zihnin insanı aldatabildiği gerçeği ve rüyanın içinde gerçekliğin ayırt edilememesinin sonucu, gerçeklik birçok alanda sorgulanmıştır.

Sanat ve Rüya

Sanat nesnesinin oluşumunda bir kaynak olan rüyalar, farklı dönem ve tarihlerde birçok sanatçıya ilham kaynağı olmuştur. İzleyici karşısına çıkarılmak istenen bu çalışmalar, zihnin derinliklerinde kalmış duygular, günlük yaşamdan kalan izler, kaygılar ve korkuları da barındırmaktadır. Resimlerle ortaya çıkan materyal, bilinçli şekilde yönlendirilmiş, beklenilen, düşünülen şeyler değil, bilinçaltında bastırılan ve unutulan düşünce, anı, fantezi ve yaşantılar ve onların sembolik biçimlenmeleridir… Genellikle resim yapan kişi uzun zamandan beri unuttuğu olayları çağrışım yoluyla hatırlar. Jung buna "içteki resmin yapılması ve seyredilmesi" der (jung 1950). Yapılan

resimler, eski arkaik duygular, efsaneler, masallar, töreler ve rüyalardan kaynaklanır. Bunları biz ancak rüyalarımızda görürüz. Hayal kurmanın ve rüyaların anımsanmasının yaratıcılıktaki önemi büyüktür. Bazı analitik incelemeler analizdeki sanatçıların rüya yorumlarının onları daha serbestçe yaratmaya motive ettiğini göstermiştir (Güney 2011, 35). Bir sanat eserinin, bir icadın yapılmasını ya da yeni bir kavramın doğmasını sağlayıcı ilham veren rüyalara yaratıcı rüya adı verilir. Birçok sanatçı, eserlerini gördükleri yaratıcı rüyaları yaşamlarında uygulama suretiyle meydana getirmişlerdir. Yaratıcı rüyalar genellikle kendiliğinden meydana gelen rüyalar olmakla birlikte, böyle bir rüya görebilmek için elverişli koşulları hazırlayıcı yöntemlerin kullanıldığına da rastlanmaktadır. Yaratıcı rüyalara tarihten şu örnekler verilebilir:

• Samuel Taylor Coleridge (1772 – 1834) Kubla Khan eserini tümüyle rüyada hazırlamıştır.

• Voltaire "La Henriade" eserini bir rüyası sırasında oluşturmuştur.

• Edgar Allan Poe (1857 – 1827) hikayelerini rüyalarından ilham alarak yazmıştır.

• William Blake (1857 – 1827) geliştirdiği, bakır levhalar üzerine yazılı metni renkli resimlerle bezeme tekniğini rüyasında ölü kardeşinden öğrenmiştir.

• Giuseppe Tatini (1692 – 1770) bir rüyasında bir müzik parçası dinlemiş, uyandıktan sonra bu dinlediği parçayı taklit etmeye çalışarak "Şeytanın Sonatı" adlı eserini yaratmıştır.

• Amerikalı Asur bilimci Hermann Von Hilprecht 3000 yıldan eski bir meselenin çözümünü rüyasında görmüş ve çözümü uyguladığında doğru olduğu ortaya çıkmıştır.

• Friedrich Kekule von Stradonitz (1829 – 1896) benzenin devri yapısını ancak rüyasında çözmüş ve kimya tarihinde bir ilke imza atarak modern kimyada devrim yaratmıştır.

• Otto Loewi (1873 – 1961) sinir akımına ilişkin araştırmaları rüyasından ilham alarak sürdürmüş ve akımdaki aktarımın kimyasal tabiatlı olduğunu ortaya koyarak 1936'da Tıp ve Fizyoloji dalında Nobel Ödülü almıştır (Pınar 2010, 112).

Rüyalarda bilinçaltı istek ve güçlerin kullanıldığı simgelerin bir kısmı evrensel anlatımlara sahip iken, bir kısmı da içinde yaşanılan toplumun kültüründen etkilenmiştir (Eroğlu 1998, 169). Hintliler, bir işe başlayacakları zaman Tanrı tarafından gönderilen rüyayı beklerlerdi. Özellikle sanatkârlar, bu rüyaları ilham olarak kabul eder ve bu tür rüyaları görmeden eserlerini yapmazlardı (Yüksel 1996, 16). Rüyalara yönelik ilgilerinin görsellik kazanmasında 19.yüzyılın simgeci sanatçılarını çağrıştıran Gerçeküstücülerin Freud'a yönelik ilgisi, ünlü ruh bilimcinin cinsellik, rüyalar ve bilinçaltı konusundaki görüşlerinin popülerlik kazanmasında etkili olmuştur (Antmen 2014, 136). Gerçeküstücülerin bilinçaltına, rüyalara, görünen gerçekliğin, aklın ötesine yönelik arayışları, ahlaken iflas ettiğini düşündükleri bir kültürel ve toplumsal yapının sınırlarını aşabilmekle ilgilidir… Gerçeküstücüler isyanın bayrağını hayallerin, rüyaların, bilinçaltının derinliklerine inebilen bir sanatta aramışlardır (Antmen 2014, 135). İsyandan kasıt burjuva değerlerine karşı verilen tepkidir. Çeşitli sanat dallarında rüyalara farklı anlamlar yükleyerek de olsa yer verildiği, insanları her zaman çok etkilediği görülmektedir. Modern resim sanatı, rüyaların sembolik soyutlaşmasını, edebi sürrealizmin eşdeğeri olarak Salvador Dali ve Mark Chagall ile ebedîleşmiştir. Müzik ve rüya ilişkilerinde, 'Traumerei' (Reveri, Düş Görme) ve Traumesvirren'in (Karman Corman Rüyalar) eşsiz bestecisi Robert Schumann'ı tahtından kim indirebilir (Ersevim 2005, 537).

Araştırmada Yer Alan Eserlerin Değerlendirilmesi

Resim 1. Giotto di Bondone , (1297-1299), fresko tekniği, 'Sarayın Rüyası', İtalya'da Saint Francis Bazilikasında.270 x 230 cm

(Resim 1) Giottodi Bondone'nin dini içerikli rüya temalı bir fresk çalışmasıdır. Bu eserde, hem iç mekan hem dış mekan anlatımsallığa hizmet etmektedir. Kompozisyonun sol tarfaına yerleştirilen yatakta yatan figür, Hristiyanlıkta önemli bir isim olan Aziz Françesko'dur. Resmin kompozisyonunda da Aziz'in rüyası sahnelenmektedir. Dönemine göre yenilikçi olan İtalyan sanatçı Giotto, Assisi kilisesinin Aziz Françesko freskleri ile ün salmıştır. Giotto'nun bilinen ilk çalışmalarının Assisi'deki Aziz Françesko bazilikasındaki bu fresk serisi olduğuna inanılmaktadır. Burada Aziz Françesko'nun hayatından sahneler resimlenmiştir. Ayrıca sanatçının en meşhur yapıtları duvara sürülen taze sıva üzerine boyadığı yani fresk tekniğinde yaptığı duvar resimleridir. Giotto'nun ürettiği figürlerin doğal ve gerçekçi yapısı, sonraki dönem sanatçılarını da etkilemiştir. Kutsal konuları doğal bir plastik bir dille resimleyen bir sanatçı olmuştur. Araştırmada konu edilen resim dini kaynaklıdır. Resimde Aziz Assisi Françesko rüyası konu edilmektedir. Varlıklı bir hayatı olan Françesko gördüğü bir rüyadan sonra kendini hayır işlerine vermiş ve inzivaya çekilerek zengin hayatından vazgeçmiştir. Mütevazi yaşamıyla, çevresine örnek olan aziz, az şeyle basit bir yaşam sürülebileceğini rahip hayatıyla göstermiştir. Semavi dinlerde de rüyalara önem verilmiştir. Musevilikte rüyaların ilahi kaynaklı olarak, mesaj niteliği taşıdığına inanılmaktadır. Ayrıca Hz. Yusuf ve Hz. Danyal'ın rüyaları yorumlama işleri de çeşitli kaynaklarda yer alır. Tevrat'ta ilahi mesaj içeriği, Hristiyanlıkta da devam eder ve Hz. İsa'nın doğumu, Hz. Yusuf'a rüya ile müjdelenir. Hz. Yusuf'un gördüğü bu rüyaya ilişkin bilgi Matta'nın birinci bölümünde yer alır. Sanatçı Giotto'da Hristiyanlıkta önemli bir konu olan Aziz Françesko'nun rüyasını konu edinerek, eseriyle azizin rüyasını ölümsüz kılmıştır.

Resim 2. Nicolas Dipre, Yakub'un rüyası, 1500 pano üzerine yağlıboya

(Resim 2) Fransız erken Rönesans ressamı olan Nicolas Dipre'nin eserinde Hz. Yakub, uykuya dalmıştır ve resimde dünyayı cennete bağlayan bir merdiven görmüştür. Resimde konu edilen Hz. Yakub, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam dininde de bir din büyüğü olarak önemli bir yere sahiptir. Eserde Yakub, yolda bir taşa başını yaslayıp uykuya dalmıştır. Rüyasında yerden göğe uzanan bir merdiven görmüştür ve melekler inip çıkmaktadır. Kitab-ı Mukaddes'in Yaratılış 28'e göre; Yakup'un rüyasında, Rabbi Yakup'a görünür ve şöyle der: "Üzerinde yattığın toprakları sana ve soyuna vereceğim. Yeryüzünün tozu kadar sayısız bir soya sahip olacaksın. Doğuya, batıya, kuzeye, güneye doğru yayılacaksınız. Yeryüzündeki bütün halklar sen ve soyun aracılığıyla kutsanacak. Seninle birlikteyim. Gideceğin her yerde seni koruyacak ve bu topraklara geri getireceğim. Verdiğim sözü yerine getirinceye kadar senden ayrılmayacağım." Yakup uyanınca başını koyduğu taşı zeytinyağı dökerek kutsadı ve anıt olarak dikti. Bulunduğu yerin Luz olan adını Beytelfü olarak değiştirdi ve oraya "göklerin kapısı" dedi. Daha sonra şöyle bir adak adadı: "Tanrı benimle olur, gittiğim yolda beni korur, bana yiyecek, giyecek sağlarsa, babamın evine esenlik içinde dönersem, Rab benim Tanrım olacak. Anıt olarak diktiğim bu taş Tanrı'nın evi olacak. Bana vereceğin her şeyin onda birini sana vereceğim." (https://tr.wikipedia.org/wiki/Yakup, 20 Temmuz.2020). Müze Petit Palais, Avignon'da görülebilen eser iki bölümden oluşmaktadır. Kompozisyonun alt bölümünde Hz. Yakub uyumaktadır, eserin diğer bölümünde ise Hz. Yakub'un rüyası görsel olarak aktarılmıştır. Çalışmanın 3/2'sinde ise Tanrı'nın ilahi mesajı işlenmiştir; yer yüzünden göğe doğru uzanan merdivenden inen ve çıkan bir dizi melek resimlenmiştir. Musevilik, Hristiyanlık ve İslamiyet'te rüyalar, tanrının bir mesajı olarak algılanır. Üç semavi dinin kutsal kitaplarında rüyalara, rüyalarla temellendirilmiş kıssalara yer verilir. Bu rüyaların kahramanları peygamberler olabileceği gibi sıradan insanlar da olabilir. Kutsal metinlerde rüyaların, yaşanılan hayat kadar gerçek kabul edilmesi, rüyalarla gaibin bilinebileceğinin vurgulanması semavi dinlere mensup insanların rüyaları tanrı mesajı olarak algılamasına sebep olmuştur. Semavi dinlerin peygamberleri de rüyalara güvenirliliği artırırlar. Hz. Yusuf, rüya yorumlamalarına başlarken "Yorum tanrıya aittir" der. Hz. Muhammet, kendisinden sonra, müminlerin doğru yolu bulabilmeleri için onlara rüyaları bıraktığını söyler. Peygamberlerin rüyalara bu yaklaşımları, rüyaların tanrı mesajı olarak algılanmalarını sağlamıştır (Çelepi 2012, 31).

(Resim 3) Dini rüya temalı bir çalışma olan Georges de La Tour'un eseri, Batı Sanatı'nda ikonik bir figür olan Hz. Yusuf hakkındadır. Hz. Yusuf'un önemi; Hz. İsa'nın dünyevi babasıdır ve ölümüne kadar Hz. İsa ile Hz. Meryem'i koruyarak erdemli bir ikonik figür olmuştur. La Tour'un resminde Aziz Yusuf'un rüyası sahnelenmiştir.

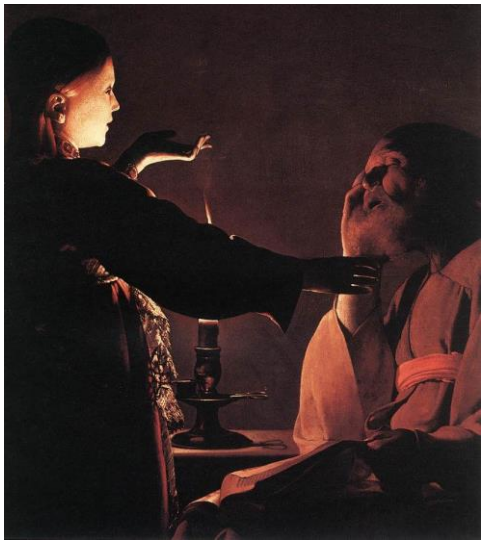

Resim 3. Georges de la Tour, Aziz Yusuf'un rüyası, 1600. 93x82cm, tuval üzerine yağlı boya.

"…Rab'bin bir meleği rüyada ona görünerek şöyle dedi: 'Davut oğlu Yusuf, Meryem'i kendine eş olarak almaktan korkma. Çünkü onun rahminde oluşan, Kutsal Ruh' tandır. Meryem bir oğul doğuracak. Adını İsa koyacaksın. Çünkü halkını günahlarından O kurtaracak.'" (Matta 1:20-21). Eser Hristiyan ikonografisinde, önemli bir müjde sahnesidir ve melek ile Yusuf bir arada resmedilmiştir.

Rüyaların yaşayanlar, ölüler ve tanrılar arasındaki iletişimi sağladığı inancı, onları birçok kültürde kutsal kılar. Bu kutsallıktan dolayı rüyayı anlatmak, dini ritüel özelliği gösterir. Çözüme kavuşturulamayan meselelerde, rüyada ruhlarla veya tanrıyla iletişime geçilerek yol göstermeleri istenir. Bazı kültürlerde bu rüyaları görmek için hazırlıklar yapılır. (Uraz 1994, 248). Eserde de konu edilen Hz.Yusuf'ta uyanınca meleğin buyurduğunu yerine getirmiş, Hz. Meryem'i eş olarak yanına alarak Hz.İsa'ya da sahip çıkmıştır.

Fransız Barok dönemi sanatçısı olan La Tour, genellikle mum ışığının etkisinden yararlandığı dramatik sahneler yaratmıştır. Çalışmalarının çoğu gece tablolarıdır ve bu sahneler sadece bir mumla aydınlatılarak ışık kaynağının doğru pozisyonu ve bu ışığın efektlerine özellikle dikkati çekmiştir. Çalışma ayrıca plastik anlamda Caravaggio'dan izler taşır.

Resim 4. Henry Fuseli, Kabus, 1781, tuval üzerine yağlıboya, 180 × 250 cm

(Resim 4) İngiliz ve İsviçreli Sanatçı Fuseli, tarafından yapılan eserde kâbus teması ele alınmıştır. Sanatçının en tanınmış eserlerinden biri olan tabloya ilişkin bir çok yorum yapılmıştır. Tabloda uyuyan kadının kâbusu gerçekle düş arasında sahnelendirilerek izleyicinin kararına bırakılmıştır. Karanlıkta beliren at başı ve figürün üzerindeki duran, kadınlarla cinsel ilişkiye girmek isteyen bir İblis formu izleyiciye dönük betimlenmiştir. Tablodaki betimlemeler kültürel inançlara gönderme olarak ilişkilendirilse de bazı eleştirmenlerce bilinçaltı ve Freud yaklaşımlarına öncülüğüyle yorumlanmıştır.

Bazı sanat tarihçilerinin eserin alt yapısını oluşturduğunu düşündükleri aşk deneyimi, Fuseli'nin, arkadaşı Johann Kaspar Lavater'in yeğeni olan Anna Landholdt'a duyduğu aşktır ki büyük ihtimalle karşılıksız olan bu aşk mutlu sona ermemiş; Fuseli'nin evlenme teklifi Landholdt'un babası tarafından uygun görülmemiş, Landholdt kısa bir süre sonra başkasıyla evlenmiştir. Fuseli'nin tablosu yüceltilmiş (süblime edilmiş) cinsel güdülerin temsilcisi olarak görülmüştür (Palumbo 1986,40). Figürün göğsüne çöken iblis ve at formu, figürün korkularının fiziksel temsili olarak kompozisyonu daha çok rüyayla ilişkilendirmektedir.

Sanatçı tabloda karanlık, irrasyonel güçleri tasvir etmeyi seçmiş olmasına karşın, beyaz ışıkla vurgulanmış bir kadın, yatağın ucundan sarkarak kollarını, boynuna ve başına uzatmıştır. Parlayan gözlere ve alevli burun deliklerine sahip bir at gölgeli arka plandan ortaya çıkarken, İblis figürün göğsüne çökmektedir. Kompozisyon da chiaroscuro tekniğinin kullanımı, keskin ışık ve gölgenin stratejik yan yana kullanımı sahnesindeki dram ve belirsizliği artırmaktadır. Eserde karanlığın ürpertici yapısı, rüyanın kâbus formuna dönüşmesinde etkendir.

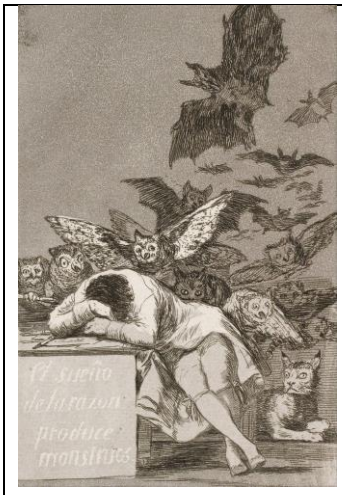

Resim 5. Francisco de Goya, Aklın Uykusu Canavarlar Yaratır, (Los Caprichos, no.43), 1799,gravür baskı

(Resim 5) Bugün Prado Müzesi'ndeki koleksiyonlar arasında bulunan bu baskının İspanyolca orijinalinde "El sueño de la razón produce monstruos" olarak geçen cümlede yer alan "sueño" kelimesi uyku değil, rüyadır (Trueit ve Doll, 2004: 337). Sanatçının eseri Caprichos, İspanyolca kelime anlamlarından biri de rüyayla ilişkilidir.

Gravür baskı tekniğinde yapılmış bir eserdir. Kompozisyonda da yer alan figür büyük ihtimalle sanatçının kendisi masanın üzerinde uyuya kalmış vaziyette resmedilmiştir. Figürün elinin altında bir kalem bir de kâğıt durmaktadır. Durağan uyku anına tezatlık oluşturan figürün başına üşüşen kâbus motifi aklın hareketli yapısını gösterir. Zihnin ürettiği bir yığın korkunç yaratık aklın üretimidir. Baykuşlar, yarasalar figürün başında uçuşurken, figürün yanındaki vaşak gözleri açık beklemektedir. Eserde ifade edilen rüya, kabusa dönüşerek izleyiciyle yüzleşir.

Bu kâbus, Caprichos 43'te bozuk ve alay konusu olgunlaşmış bedenleri betimleyerek sanatçının İspanyol toplumu hakkındaki düşüncesini yansıtır. Sanatçı bu resmi işgal altında olan Madrid'te yaşarken, yani savaşın dili konuşmaya başladığı an yaptmıştır… İspanyol aydınlarının aydınlanma amaçlı reformları, monarşiden kaynaklanan baskılar, halkçı ayaklanmalar, milliyetçilik, savaş, hastalık ve kıtlıkla çığrından çıkarak başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Goya'nın 1790'lı yıllardan sonraki resimlerinde sahne, bireylerden oluşan gürûhun yerine duyarsız yüzlerden oluşan bedenlere yerini bırakır. Bu yer değiştirme en acımasız, en vahşi epigramlarla dile gelen, huzursuz ve çirkin yüzleri betimleyen figürler olurken, Goya'nın rüyasını da kâbusa dönüştürür (Soyşekerci 2018, 1345).

Dönemin tıp otoritelerine göre Goya, kronik hastalıklarından dolayı düzenli işleyen bir akıl sisteminden kopmuştur. 1777, 1787, 1819 ve öldüğü yıl olan 1828'de toplam dört seriden oluşan bir hastalık döneminden geçmiştir Goya. Bu konudaki bulgulara sanatçının özel doktoru olan Eugenio Garcia Arrieta'nın kayıtlarında rastlıyoruz (Casey, 2006, 67). Bu bulgular duyma kaybı, kısmî felç, kısmî körlük, depresyon, mide bulantısı, baş dönmesi, çevresel uyumsuzluk ve kavrama güçlüğüdür. Tıp tarihçilerine göre Goya'nın hastalığı, bedenini ele geçiren düzensizlikten kaynaklanmaktadır. Bugün bile pek çok tıbbî otorite sanatçıdaki düzensizliği hemiplegia (kısmî felç) ve schizophrenia (şizofreni) teşhisine bağlamaktadır (Ravin ve Ravin, 1999, 164). Sanatçının rahatsızlıklarının etkisinin gözlendiği eserlerden biri olan araştırmada yer alan bu resimde sanatçının duygusal olarak yaşadığı derin acının, ürkütücü bir ifade aracına dönüştüğü gözlenir. Sanatçıyı etkileyen yalnız fiziksel rahatsızlıkları değildir, ayrıca Fransa'nın İspanya'yı işgali, savaşın felaketlerinin izleri de eserlerinde derin izlerin sebebiyetlerindendir.

(Resim 6) Fransız, Oryantalist ressam Jean-Jules-Antoine Lecomte du Nouÿ İsviçreli sanatçı Charles Gleyre ve akademik form hareketinin ünlü ressamı Jean Léon Gérôme'nin çalışmalarından güçlü bir şekilde etkilenmiştir. Nouÿ, Yunanistan, Türkiye, Mısır ve İtalya'ya yaptığı kapsamlı seyahatleri sanatına ilham vermiş ve yabancı kültürün tüm sosyal, tarihi ve edebi yönlerini değerlendirmiştir.

Resim 6. Jean Lecomte du Nouÿ, A Eunuch Rüyası, 1874, ahşap üzerine yağlıboya, 39x65cm.

Araştırmada yer alan Nouÿ'nün A Eunuch Rüyası adlı çalışması, Oryantalist figüratif çalışmalarından biridir. Sanatçının Mısıra yaptığı seyahatin izlerini taşır. Eserin arka planında yer alan doğu kaynaklı bir peyzaj ve halı üzerinde uyuyan bir figür resmedilmiştir. Afyon borusundan beliren çıplak kadın motifi ve elinde kan damlayarak bıçak tutan küçük figür afyon dumanıyla yarattığı görsel gerçekle rüyanın yarattığı ince çizgiyi gösterir. Nouy'nün resimlerinin sanatsal kompozisyonu bu eserinde de olduğu gibi, çoğu zaman belirli dramatik ve melankolik nitelikler ekleyen yarım ışık kullanımı ile tamamlanmıştır.

Charles Montesquieu'nun Pers Mektupları'ndan (1721'de yayınlanan) esinlenilen bu tablo, bir harem kölesi ile evlenmek isteyen bir hadımı tasvir etmektedir. Afyon borusunu içerken onun bir vizyonu vardır, ancak kanla damlayan bir bıçak tutan küçük figür, hadımın anatomisinin rüyasının gerçekleşmesini engellediğini hatırlatmaktadır (https://commons.wikimedia.org, 23. 07.2020). Afyon içen figürün rüyasında bastırılmış arzularının ve hadım edilmiş olmanın verdiği çaresizlik eşzamanlı olarak resimde işlenir. Davetkar çıplak kadın motifi ve elinde kanlı bıçak tutan figür yan yanadır. Kadın motifi beklentinin dışavurumuyken, elinde bıçak tutan figür kaygının, sıkıntının ifadesi olarak yan yana resmedilmiştir.

Winterstein'in alıntı yaptığı felsefeci J. G. Maas tarafından benimsenmiştir: "Deneyimler, çoğunlukla en sıcak tutkularımızın odakladığı şeylerin rüyasını gördüğümüz görüşünü doğrulamaktadır. Bu da tutkularımızın, rüyalarımızın oluşumunda etkili olması gerektiğini gösterir. Hırslı insan rüyasında kazandığı (veya kazandığını hayal ettiği), veya kazanacağı başarıları görür; aşık insan rüyasında ümitlerinin nesnesiyle meşgul olur... Kalbimizde yatan bütün bu tensel arzular ve tiksintiler, bir şeyin bunları harekete geçirmesi halinde, bunlarla ilişkili düşüncelerden bir rüyanın oluşmasına veya bu düşüncelerin zaten var olan bir dünyaya girmesine neden olur" (Pınar 2010, 117).

Resim 7. William Blake, İşin şeytani hayalleri (1805), sulu boya, "Blake'in yaptığı iş kitabını gösteren 19 suluboya serisi"

(Resim 7) William Blake'in eserleri hem görsel hem de edebi sanatlardan yararlanılarak oluşturulmuş bir çalışmadır. Blake, sanat yaşamına baskıyla başlamış ve yaşamı boyunca baskı alanında üretmiştir. Blake'in çalışmalarında Albrecht Dürer, Giulio Romano, Raphael ve Michelangelo'nun etkisi görülür. Kariyerinin en önemli işlerinden biri de dini temalı 21 çizimden oluşan İş kitabıdır. Araştırmada yer alan resim, İş kitabı'ndaki üç suluboya grubunun ilkindendir. Alevler içinde yatağında yatan Eyüb peygamber anlatılmaktadır. İncil anlatısından izler taşıyan sanatçının kitabı İş'te, inancını irdeleyen bir adam olarak temsil edilir. Bu imanı test etmek için Tanrı, Şeytan'ın Eyüp'ü bir dizi korkunç cezaya maruz bırakmasına izin verir. Ancak Eyüp tüm sıkıntıları boyunca Rab'ba olan inancına sadık kalarak sonunda ailesi ve zenginlikle ödüllendirilir. Blake'in bu kitabı, inancın sorgulandığı bir illüstrasyondur. Sanatçı, resimlerde yaygın olarak semboller kullanmıştır ve en dikkat çekici olanı şekillerde sağ ve sol uzuvların kullanılmasıdır. Sağ uzuv manevi ve iyiyi temsil ederken; sol, maddiyatı ve kötülüğü simgelemektedir.

Eserde rüya kavramı dini temelli ele alınsa da Jung'un masum arketipiyle ilişkilenmektedir. Her şeyin içinde iyiliği gören, dünyaya iyi uyum sağlayan, ait duygusu yüksek bir arketiptir. Eserde konu edilen Hz Eyüb'de sabrı ve inancı ile masum arketipiyle ilişkilenmektedir.

Jung'un kuramında yer alan simge kavramı aslında arketiplerin bir yansımasıdır. Arketipler kolektif bilinçaltının ürünleridir ve simgelerle ortaya çıkarak birey farkında olmadan davranışlarını etkiler. Kolektif bilinçdışında yer alan bilgiler de simge ve rüyaların yorumlanmasıyla ortaya çıkarılabilir (Geçtan 2002, 184). Bu sebeple Blake'in çalışmasıda dini kaynaklı bir rüya resmi olmasına karşın arketip ve sembol değerleri açısından psikolojisiylede ilişklenmektedir. Eserde kompozisyon kurulumu oldukça hareketlidir. Kırık çizgilerin ağırlıklı kullanımı ve zigzag yapılım bölünmeler kompozisyonda gerilimi artttırmaktadır. Bu sebeple izleyicide oluşan gerilim duygusunun yanı sıra korku unsuruda resimde hissedilmektedir. Jung'un kolektif bilinçaltında üzerine değindiği ve kolektif bilince yer eden, cehennem, ateş ve korku teması eserle bağdaşmaktadır.

Resim 8. Utagawa Toyokuni , Rüyalar köprüsü (1854), ahşap baskı, 24x17.

(Resim 8) Araştırmaya konu olan sanatçı büyük bir ukiyo-e ustasıdır. Japon tahta oyma baskı sanatçılarının ünlü Utagawa okulunun ikinci başkanıdır. Japon sanatçı Utagawa'nın eseri olan çalışmada uyuyan bir figür ve rüyası anlatılmaktadır. Rüyalar köprüsü eserinin üretimine ilham kaynağı olan Japon edebiyatının şiirsel bir masalı Genji'i etkili olmuştur. Sanatçının ürettiği serideki baskılar on birinci yüzyıldan kalma bir hikâye olan Genji monogatari (Genji'nin Masalı)'ndan farklı sahneleri göstermektedir. Bölgesel bir valinin kızı olan aristokrat bir kadın yazar Murasaki Shikibu tarafından yazılan bir hikayedir. Bir imparatorun oğlu Hikaru Genji ve onun soyunun karışık özel hayatını konu edinmektedir. Hikâye Japon edebiyatının sadece en çok alıntı yapılan parçası olmayıp, aynı zamanda tamamlanmasından kısa bir süre sonra resim sanatçıları için tükenmez bir ilham kaynağı olarak hizmet etmiştir. Roman görünüşte Genji'nin yaşam ve aşk işlerinin karışık yapısını anlatır. Ancak temel teması, yaşamın geçişi ve kahramanın günlük varlığını bildiren aşk, zevk ve güzelliğin zamansal kırılganlığı kavramıdır.

Eserin kompozisyonunda uyku anı ve rüya aynı anda sahnelenmektedir. Uzakdoğu baskılarının genel yapısına göre oldukça renkli sayılabilecek bir eserdir. Çalışma edebi kaynaklı bir rüya resmi olmasının yanı sıra, ifade ve kompozisyon kurulumu açısındanda kültürel etkiler barındırır.

(Resim 9) Fransız sanatçı, Pierre Puvis de Chavannes'in Rüyası, 1883 yılında Salon des Artistes Français'te sunulduğunda, katalog konusunu Rüya olarak açıklamıştır. Bu rüya, uykuda görünen, aşk, zafer ve servet hakkındadır. Eserde ay ışığıyla aydınlanan bir gecede, genç bir adam bir ağaç altında uykuya dalmıştır. Gökyüzünde uçarak gelen üç genç kadından, birincisi, elinde güller ile sevgiyi önerir, ikincisi zaferin defne çelengini kaldırır, üçüncüsü ise şans sikkelerini dağıtmaktadır. Manzarada, boşluk etkisi oldukça yüksektir ve motif kullanımının azlığı nedeniyle kompozisyon oldukça ekonomik çizilmiştir. Şekiller son derece basitleştirilmiş ve düz renkteki geniş bölgelerde boyanmıştır. Chavannes, sadece hilal ayıyla aydınlatılan dar bir renk yelpazesi kullanmıştır. Sanatçı bu resminde, ünlendiği büyük dekoratif kompozisyonların plastik dilini uygulamıştır. Chavannes'in büyük bir hayranı olan Etienne Moreau-Nélaton, 1899'da Rüya'yı satın almıştır. Günümüzde Dorsay Müzesinde sergilenen eser koleksiyoncunun 1906'da ulusal müzelere bağışı sonrası görülebilmiştir.

Resim 9. Pierre-Cécile Puvis de Chavannes, Rüya, 1883. 82x102cm, tuval üzerine yağlıboya.

Ruhun seyahati inancı, animizme bağlanabilir. Animizm, her nesnenin bir ruhi varlık veya ruh tarafından yönetildiğini kabul eden sistemdir. Kuramı ortaya atan Edward B. Taylor'a göre, insanlık ruh inancına rüya aracılığıyla varmıştır. İnsan, rüyasında çeşitli olayları yaşamakta, uzak ve değişik yerlere gitmekte, tanımadığı

kimselerle tanışmakta, dostluk kurmakta ya da savaşmaktadır. Rüyayı gören kişinin bedeni ise bütün bunlar olup biterken her şeyden bağımsız yatmaya devam eder. Bu durumda ruh, bedenden bağımsız davranarak onu terk eder (Örnek 1995, 24-25). Araştırmada yer alan Chavannes'in rüya eserinde bunu görmekteyiz. Uyuyan figürü adeta kutsayan uçan kadın figürleri buna örnek teşkil edebilir. İnsanların rüyalarında anksiyete, korku ve dehşetin yansıyor olabildiği görülmektedir. Ayrıca bu gibi kişiler yaklaşan bir meydan okuma karşısında benlik saygılarını korumaya çalışıyor olabilirler. Uçma rüyaları, uçma girişimi veya yükselmek üstünlük çabasının bir işareti olabileceği gibi kendi değeri üzerinde bazı önemli amaçları taşıma başarısının da bir yansıması olabilir (Oberst ve Stewart, 2003, 71).

Resim 10. Odilon Redon, Rüya (1878 - 1882), kağıt üzerine mürekkepli kalem

(Resim 10) İç dünyaların ustası olarak görülen sanatçı Redon'un araştırmada yer alan rüya çalışması fantastik türden bir içsel yolculuğu anlatır. Sanatçının, Chicago Sanat Enstitüsü'nde yapılan retrospektif sergide ``Odilon Redon: Düşler Prensi, 1840-1916 " olarak anılmıştır. Bir sanatçı olarak ilk yıllarında Redon'un eserleri, sanatçının kendi hayal gücünden karanlık, fantastik figürler içerdikleri için "kabusların ve hayallerin bir sentezi" olarak tanımlanmıştır. Araştırmada yer alan rüya çalışması da buna örnek teşkil edebilir. Çalışmaları, içsel duygularının ve ruhunun keşfini temsil eder. Sanatçının düşlerin dehşetini daha da derinlemesine inceleyen kömür eskizleri serisi vardır. Bu çalışmalarda ölüm, melankoli, gergin kuru ve kurak manzaralar, karanlık ovalar, kasvetli bulutlar, bulanık gökyüzü altında; figürlerin bir kabustan fırlayan, hayallerden alınmış ve tarih öncesi çağlara geri dönmüş halleriyle görünür. Araştırmada yer alan rüya çalışması da büyük bir belirsizlik içinde ifade edilmiştir. Gerek peyzaj gerekse figürlerin ifadeleri oldukça bulanıktır. Kompozisyonun alt bölümündeki figürler sanki karanlık sulara dalmış gibidir.

İbn Haldun (1332-1406) 'a göre rüya, uykudaki insan ruhunun manalar âlemine dalması sonucunda gaipten kendisine yansıyan varlıklara ait şekil ve suretleri bir anda görmesiyle oluşur (Çelebi 2008, 307). Redon'un rüya çalışmasında yarattığı düşsel atmosferde, farklı duygu durumlarında birçok suretin eserin genelinde kompozisyona gizlendiği görülür. Eser sanatçının karanlık dünyasının ve ruh durumunun bir yansımasıdır. Sanatçı kariyerinin üçte ikisinde doğasal dünyadan ve konulardan kaçınmıştır. Kendi hayal gücünün dramatik dünyalarından edebi meslektaşları gibi, ruh halini anahtar bir unsur olarak görmüştür. Sanatçının rüya eserleri yoğun soyutlama girişimleriyle ortaya çıkar. Sanatçı bu yönüyle Dadaizm ve Sürrealizm'in öncüsü olarak kabul edilir.

(Resim 11) Henri Rousseau yaşadığı Lava Kasabası'nın belediye başkanına bir mektup yazar ve "Uyuyan Çingene" eserini anlatır.

Resim 11. Henri Rousseau, Uyuyan çingene, 1897, tuval üzerine yağlıboya, 130x200.

"Hemşeriniz olmaktan şeref duyarak ve alaylı bir ressam olarak Size, doğduğum kentin yeni çalışmalarımdan bir tanesini alması temennisiyle yazıyorum. Size Uyuyan Çingene adlı eserimi öneriyorum. Mandolin eşliğinde şarkı söyleyen gezici Çingene yorgun düşmüştür ve derin bir uykudadır, yanıbaşında içinde içme suyu olan testi vardır. Aniden bir aslan çıkagelir, kızı koklar, fakat kıza dokunmaz. Her şey ayışığında yüzmektedir ve şiirsel bir ortam vardır. Olay kuru bir çöl ortasında cereyan etmektedir. Çingenenin üzerinde Doğulu kıyafeti vardır. Resmi Size 1800-2000 franka bırakabilirim, çünkü kentimize bu kentin evladından bir hatıranın kalması beni mutlu eder. Sayın Başkan, önerimi lütfen kabul edeceğinizi umarak saygılarımı sunuyorum. Henri Rousseau, ressam, Vercingétorix Sokağı, nu. 15, Paris." Henri Rousseau'nun mektubu yanıtsız kalır, "Uyuyan Çingene" ise Parisli kömür tacirlerinden birinin özel koleksiyonuna dahil olur ve 1924 yılına kadar burada kalır. (https://tr.wikipedia.org. 24.Temmuz.2020). Eser sonrasında New York Modern Sanatlar müzesi tarafından satin alınmıştır.

"Hemen yanında su testisi duran, mandolin çalan göçebe bir zenci yorgunluktan bitap halde uykuya dalmıştır. Bir aslan etrafında onu koklamakta ancak yemeye kalkışmamaktadır" (Thompson 2014, s. 72). Eserde kullanılan düz renk, basite indirgenmiş geometrik formlar, rüya gibi bir atmosfer ile egzotik uyuyan çingeneyle birlikte modern yaşamdan uzak bir görsel yaratılmıştır. Tiyatral bir kurgunun yaratıldığı eserde durağanlık en temel durumlardan biridir. Uykunun huzuru eserin genel kurgusunda hissedilir. Gerçekdışı bir imgeleme üzerine kurulan kompozisyon oldukça kafa karıştırıcıdır. Aslan bir rüya ürünü müdür yoksa gerçek midir? Kadın figürü gerçekten çölde midir yoksa rüyasında mı çöldedir soruları bir muamma olarak kalmaktadır. Sanatçının eseri, bilinçdışına açılmış, beklenmedik anlamlar ve gizli içsel benliğini içeren yaratıcı bir araç haline gelmiştir.

Adler (2004, 99)'a göre rüyalar, rüya görenin sorunlarına çözüm aramakla birlikte sorunlarına nasıl yaklaştığını da gösterebilir. Başka bir ifadeyle rüyalar, rüya görenin düşünce süreçlerinin kendilerini ifade ediş tarzını ve davranış kalıplarını da gösterecektir. Rüya görenin dünya ile ilişkilerini belirleyen toplumsal duygu ve güç arayışına rüyaların içeriğine çok belirgin olarak rastlanır.

Bu sebeple sanatçının naif üsluplu eserleri ve bu çalışmasıyla bağdaşmaktadır. Çünkü sanatçı yaşarken kabul görmemiş ve ölümünden sonra eserleri değerlenerek kabul görmüştür. Sanatçının toplum tarafından kabul görme isteği ve güç arayışı psikolojik açıdan Uyuyan çingene eseriylede ilişkilenebilir. Eserde yer alan aslan motifi, genel sembol değeri açısından güçle sembolize ettiği için sanatçının içsel yapısından kaynaklanmış olabilir.

(Resim 12) Gerçeküstü sanat akımının bir sanatçısı olan Salvador Dali, rüya kavramını yorumlayarak, kendini keşfetme aracı olarak kullanmıştır. Ayrıca rüya manzarasının yaratıcı bir araç olarak kullanma özgürlüğünü takdir ederek, bunu plastik dil yaratımında bir avantaja çevirerek yararlanmıştır. Rüya içi mekân kurgusu yaratılmıştır. Dali hayalleri ve rüyalarını birçok kez yorumlamıştır. 1944'te ürettiği, "Uyanmadan bir saniye önce bir narın etrafında bir arı uçuşu nedeniyle rüya" hem hayal etme eylemini hem de sonuçlarını aynı resimde ele almaktadır. Resim için daha kısa bir alternatif başlık, Bir Arı Uçuşu Nedeniyle Düşlenen Rüya'dır. Salvador Dalí resimlerindeki hayalleri sayısız yolla yorumlamıştır. Ancak 1944 tarihli bu eserinde sanatçının karısı ve ilham perisi Gala, denizden çıkmış kaya üzerinde çıplak uyumaktadır. Gala'nun rüyası, tuvalin üst yarısında patlayan bir narın içinden ortaya çıkar, burada iki kaplan ve bir tüfek, bir balığın ağzından istirahatte olan figüre doğru sıçrar. Resimdeki hareket unsurunun başlangıç kaynağı nardır ve nar sembolü Hıristiyanlıkta doğurganlığı ve dirilişi sembolize eder. Narın hemen üzerinde arı uçmaktadır ve kompozisyonun sol üst köşesinden nardan patlayan bir kaya balığı ve balığın ağzından sıçrayarak çıkan kaplan ve süngülü tüfek Gala'yı hedef alır. Kompozisyonun arka planında Dali'nin The Flamtation of St. Anthony gibi sonraki kompozisyonlarında bulunan uzun flamingo bacaklı bir filin ilk kullanımı vardır. Süngü, ısırgan arının sembolü olarak, kadının barışçıl rüyasından aniden uyanışını temsil etmektedir. Bu eser, Sigmund Freud'un sürrealist sanat üzerindeki etkisinin ve Dali'nin rüya dünyasını bir hayal dünyasında keşfetme girişiminin bir örneğidir. Tablonun "Evrim Teorisinin sürrealist bir yorumu" olduğu da ileri sürülmüştür. Dali simgesel işlevi olan nesneleri kullanarak düş ile gerçeği kaynaştırmıştır.

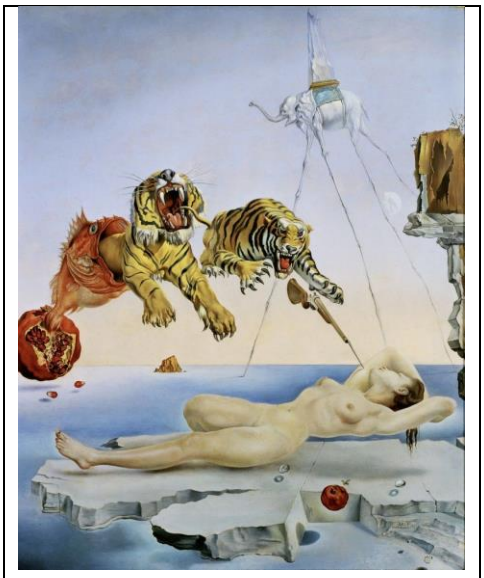

Resim 12. Salvador Dali, Uyanmadan Bir Saniye Önce Nar Etrafında Uçan Arının Sebep Olduğu Rüya, 1944,51x40cm, ahşap üzerine yağlıboya.

Jung'a göre rüyadaki sembollerin rüyayı gören kişinin duygu, düşünce ve bilgilerine, değer yargılarına, korkularına, kısaca kişinin iç dünyasına göre biçimlenmektedir (Jung, 2015, https://bit.ly/ 3bWph80,24 Temmuz 2020). Rüyalarda yer alan semboller her kişinin kendi yaşam deneyimine göre değişerek şekil almaktadır. Yani olayların yarattığı duygu ve değerler her bireyde farklı anlamlar yaratmaktadır. Kimi için aslan güç sembolüyken kimi için korku motifi olabilmektedir. Bilinçaltının derinliklerindeki anlamların yansıması olan sanat eserleri, anlaşılma ve ifade etme isteğinden kaynaklanabilmektedir. Sanatçının araştırmada yer alan eserinde bu ifade sıra dışı imgeler yoluyla kurgulanarak bir anlatım aracına dönüşmüştür.

Freud, baskı altına alınan anılar, sansüre uğramış ve …ilkel güdüler ve düşünceler gibi uyanıkken utanç duyabileceğiniz düşüncelerin, bu konuları çözümlemeye çalıştığımız rüyalarla sonuçlandığına inanıyordu. Rüyanın, rüya görenden ve rüya görenin zihninin rüyasından ayrılamayacağını iddia ediyordu. Freud rüyalar hakkında iç dünyamızda doğan zaman ötesi nitelikleri bilinçaltında yaşayarak bize ulaştırır. İçimizdeki 'ben'den gelen mesajlardır, demiştir. Rüya aynı zamanda şuur altında uyanıkken çözemediğimiz bazı yaşamsal sorunlar üzerinde çalışır ve onlarla hesaplaşır. Freud, rüyaların zihinsel ve fiziki bozukluklara neden olan, gizli duygusal çatışmaları açıkladığını söyler. Bu doğrultuda geleneksel tıbbı terk edip, pek çok meslektaşının reddettiği "kör inanç" ve büyü kokan şeye, rüyaların incelenmesine başvurur. Freud, çağdaşlarını hem dehşete düşüren hem de teşvik eden fikirler ileri sürmüştür (Aksoy 2004, 123).

(Resim 13) Fransız sanatçı Henry Matisse'in düş adlı çalışmasında, uyuyan bir figür başını sağ koluna yaslar, vücudu resim düzlemini yüzen renk ve üst üste gelen şekillere zarif bir şekilde böler. Sanatçının bu çalışması da diğer eserlerinde kullanılan parlak renk uygulaması ve düz yüzey yaratımıyla ortak özellik gösterir. Kırmızıyla çevrelenen figürün bluzunun beyazı ve eteğinin siyahı zıtlık yaratmaktadır. Eserde renk ve çizgiler dekoratif bir unsur ve ifadenin güçlü bir aracı olarak kullanılmıştır.

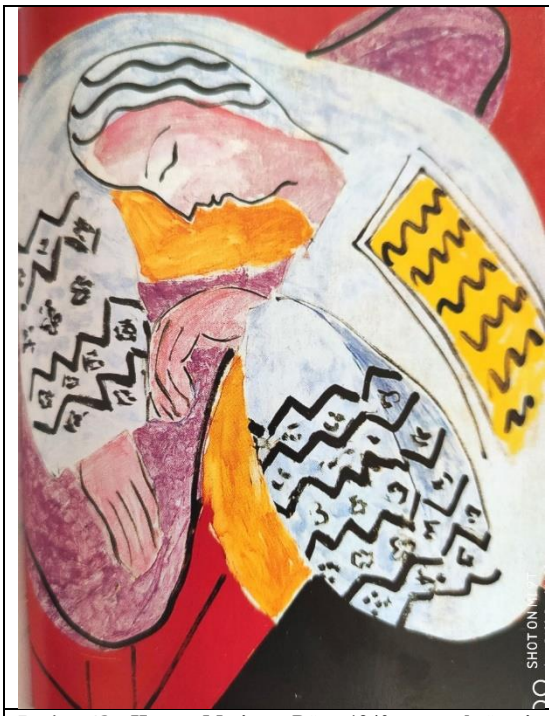

Resim 13. Henry Matisse, Düş, 1940 , tuval üzerine yağlıboya, 81x65

Sanatçı 1937 ve 1940 yılları arasında modellerinden soluk kırmızı küçük noktalarla işlenmiş büyük ihtimalle bir prensese ait olan eski Romen bluzu giymelerini istemişti. Matisse 1940 yılında tamamladığı Düş'ün üzerinde yaklaşık bir yıl çalışır (Özel Koleksiyon). Bu resim için poz veren modellerin sonuncusu yakın zamanda Nice'e göç eden son Osmanlı padişahı II. Abdülhamid'in büyük torunu Nermin Sultan'dır (Crepaldi 2001,109).

Eserde temsil edilen ve genel görsele egemen olan dış dünya, doğa değildir. Yorumlanmış olan bu ifade aslında doğanın yansımasının aksine bir iç uyumdur ve arayıştır. Hayatı yakalama girişimi gözlerin gördüklerinde bulunur ancak bu görüş her göz ve mana dünyasında değişir. Sanatçı Matisse içinde, az nesne ve yalnızca figürle bir anlatım alternatifi sunar Düş eseriyle.

Resim 14. Frida Kahlo, Düş veya yatak, 1940 (Kettenmann 2002, 57). Tuval üzerine yağlıboya, 74x98.5 cm

(Resim 14) Frida Kahlo, kendi portreleriyle tanınan 20. yüzyıl Meksikalı bir ressamdır. Kahlo'nun eserleri Meksika halk sanatının ağır etkisinde sürrealist çalışmalar olarak tanımlanmaktadır. Frida'nın otobüs kazasında ciddi şekilde sakatlanması tüm yaşamını etkilemiş ve resimlerinin kaynağını oluşturmuştur. Sanatçı, geçirdiği ameliyatlar ve rahatsızlıklar nedeniyle yaşamının büyük bir çoğunluğunu yatakta geçmiştir. 1940 yılında boyanan sanatçının 'düş ve yatak' tablosu da Frida'nın ölüm hissini ve müdahalesini dile getirir. Bu resimde hem Frida hem de iskelet iki yastıkla yatmaktadır. Beyaz çarşaflar içinde Frida derin bir uykudayken, iskelet uyanıktır. Başı açıkta kalan ve üzerine sarı bir örtü örten Frida üzerinde kökleri ayaklarınadan yatağın ucuna yeşil bitkiler uzanır. Onun hemen üzerinde ise vücudunda teller, patlayıcılar ile elinde çiçeklerle iskelet yatar. İskelet patlacılarla donatılarak ölümün simgesidir. Frida'nın vücudu ise yeşil bitkilerle sarılarak yaşamı ve yeniden doğuşu sembolize eder. Arka plandaki bulutlar ise yatağı hafif ve gökyüzünde süzülüyor gibi göstermektedir. Eserde her an patlamaya hazır iskelet figürü, ölümle yaşamı sorgulatmaktadır. Birçok kültüre göre derin acılara ve yas tutmaya sebep olan ölüm, Meksika'da farklı bir etkidedir. Ölüm yas tutulacak bir şey değildir ve festivali olan "Ölüler Günü" bir kutlama sebebidir. Meksika'da ölüm ve yaşam karmaşık bir şekilde birbirine bağlıdır. Bu sebepten ötürü sanatçı, kendini resmederken yeşil bitkileri de kullanarak ölüme tezatlık oluşturacak yaşam sembolünü kompoze etmiştir. Gerçek hayatta da Frida'nın yatağının yakınlarında iskelete benzeyen Judas figürü vardır. Hatta Rivera ve Kahlo çifti evlerinde iskelete benzeyen Judas figürleri ve maskelerden oluşan bir koleksiyona da sahiptirler. Frida bu iskeleti, ölümün eğlendirici bir hatırlatıcısı olarak görür. İskelet figürleri, Meksikalı sanatçıların resimlerinde sıklıkla

karşımıza çıkar. Bu figürler, Paskalyadan önceki kutsal cumartesi günü Meksika sokaklarında görülür. Meksika'da ölüm yas tutmak için değildir. Ölüm, yaşamın farklı bir türüne geçiş, bir süreç olarak anlaşılır (Kettenmann, 2015). Çinliler, iki ruhun varlığına inanırlar: Vücut fonksiyonlarını ayarlayan ve yaşamın sona ermesiyle yok olan maddi ruh ve ölüm anında vücuttan ayrılan, vücudun zahiri görünüşünü koruyan manevi ruh. Çinliler, manevi ruhu, rüyaların kaynağı olarak kabul ederlerdi. Rüya görüleceği zaman, manevi ruh, vücuttan ayrılır, ölülerle haberleşir ve geri döner. Bu seyahatler rüyayı oluşturur (Günay 1999, 80). Araştırmada sanatçının kendi kültüründe ölüm, rüya ve yaşam sorgulanırken, Çin kültürünün iki ruh ve rüya kavramıyla da ilişkilenebilir.

Sonuç

Uyku sırasında oluşan bir faaliyet olan rüyaya, geçmişten günümüze önem arz etmiş çeşitli şekillerde yorumlanmış ve anlamlar yüklenmiştir. Mesaj içeriği birçok kültürde ortak görülmüştür. Dini açıdan, birçok ilahi haber peygamberlere rüyalarla bildirilmiştir. Bunlar Tanrıdan gelen ilahi mesajlar olmuş ve sanata ilham kaynağı olarak görsel bir yaratım objesine dönüşmüştür. Araştırmada dini temalı rüya resimleri, Giotto'nun 'Sarayın Rüyası', Nicolas Dipre'nin 'Yakub'un rüyası', Georges de la Tour'un 'Aziz Yusuf'un rüyası', William Blake'in 'İşin şeytani hayalleri' adlı çalışmalardır. Genel olarak psikolojik açıdan ise yaşanan deneyim ve duygular rüyalara yansırken kişinin kendi hakkında önemli bilgiler edinmesini sağlayan bir araç olarak görülmüştür. Bilinçaltında biriken çatışmalar, arzular, güdüler, zihni meşgul eden deneyim ve duyguların nedenselliğiyle rüyalar ortaya çıkarlar. Sanatçıların kendilerini keşfetme yolu olarak rüyaları psikolojik olarak irdelemeleri Sigmund Freud ile başlamıştır. Araştırmada incelenen eserlerden, Henry Fuseli'nin 'Kabus', Francisco de Goya'nın 'Aklın Uykusu Canavarlar Yaratır', Jean Lecomte du Nouÿ'nün 'A Eunuch Rüyası', Pierre-Cécile Puvis de Chavannes'in 'Rüya', Odilon Redon'in 'Rüya', Henri Rousseau'nun 'Uyuyan çinge', Salvador Dali'nin 'Uyanmadan Bir Saniye Önce Nar Etrafında Uçan Arının Sebep Olduğu Rüya', Henry Matisse'in 'Düş', Frida Kahlo'nun 'Düş veya yatak' adlı çalışmalar psikolojik rüya kaynaklı irdelenmiştir Ayrıca araştırmadaki bazı eserlerin oluşum sebeplerinden biride kültürel veya edebi kaynaklı oluşumlarıdır, bu durumu da Jean Lecomte du Nouÿ'nün 'A Eunuch Rüyası,' Utagawa Toyokuni'nin 'Rüyalar köprüsü' eserlerinde görebiliriz. Her sanatçı kendi mana dünyasındaki rüya kavramını yorumlanmış, görsel ifade aracına dönüştürmüştür. Sanatçıların rüya resimleri gerek dini gerek psikolojik ve edebi temelli olsa da kendi gözlerinden bir anlatım alternatifi ve içsel bir arayış olmuştur.

KAYNAKLAR

Arslan, M. (2018). Şeref Hanım Divanı. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. (E.T. 03.12.2019). e-kitap, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59880,seref-hanim-divanipdf.pdf?0

Adler, Alfred. İnsan doğası, Çev: Kapkın, A. T., Payel:İstanbul. 2004.

Akarsu, Pınar. Sürrealizm ve Rüya. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim ana sanat dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.

Adasal, Rasim. Modern, normal ve medikal psikoloji, Ankara Üniversitesi: Ankara. 1973.

Antmen, Ahu. 20.Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. İstanbul: Sel yayıncılık. 2014.

Akarsu, Pınar. Sürrealizm ve Rüya. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim ana sanat dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.2010.

Aksoy, Sevinç. Rüya Yorumları Ansiklopedisi, İstanbul: Omega Yayınları. 2004.

Casey, L. Laura. "Goya: In Sickness and in Health", International Journal of Surgery, 4/1,(2006), 66-72.

Crepaldi, Gabriele. Matisse. Çev.: Beyza Sumer. Dost Kitabevi Yayınları:Ankara. 2001.

Çankı, Mustafa Namık. Büyük Felsefe Lugatı, C.II, Devlet Matbaası: İstanbul. 1955.

Çelebi, İlyas. Rüya, İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yay: İstanbul. 2008.

Çelepi, Mehmet Surur. Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Kültüründe Rüya Yayımlanmamış, Doktora Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2012.

Eroğlu, Feyzullah. Davranış bilimleri, İstanbul: Beta. 1998.

Ersevim, İsmail. Freud ve psikanalizin temel ilkeleri, Assos:İstanbul .2005.

Fromm, Erich. Freud düşüncesinin büyüklüğü ve sınırları, Çev: Arıtan A., İstanbul. 1997.

Freud, Sigmund.Rüyaların Yorumu 1, Çev: Selçuk Budak.Öteki Yayınevi: Ankara, 2000.

Fordham, Frieda. Jung psikolojisinin ana hatları, Çev: Yalçıner A., Say: İstanbul.2001.

Geçtan, Engin . Psikanaliz ve sonrası, Metis: İstanbul. 2002.

Günay, Umay. Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Akçağ Yay: Ankara.1999.

Güney, Melike. Sanat ve Psikiyatri, Ofset Matbaacılık, İstanbul.2011

Hermansen, Marcia. İslamiyet'te Rüyalar Ve Rüya Görme, Psikolojik, Kültürel Ve Dini Boyutlarıyla Rüyalar. Editör: Kelly Bulkeley, Çev. Dilek Cenkçiler, Odtü Yayıncılık, S.73-92, Ankara.2008

İncil: Hristiyan Kutsal Kitabı. https://incil.info (20 Temmuz.2020)

İlal, Günsel Koptagel. Psikoterapi surecinde rüyaların iletişim işlevi, Türk Psikiyatri Dergisi, 17/3,(2006) 223-229.

Jacobi, Jolande.C. G. Jung Psikolojisi, Çev: Mehmet Arap, İstanbul, İlhan Yay.:İstanbul.2002.

Jung, Carl Gustav. Psikolojisi: Bir Psikoloji & Modern Psikanaliz Kuramı,2015. https://books.google.com.tr/books?id=wSDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false(24. Temmuz 2020).

Kettenmann, Andrea. Frida Kahlo:1907-1954 pain and passion. Köln: Taschen.2015

Malakçı Ayşenur. Kelâm İlmi Açısından Rüyanın Bilgi Değeri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya.2009.

Meydan Larousse. Meydan Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi, Meydan Yay.: İstanbul.1969.

Noegel Scott. Mezopotamya Ve Eski Ahit'te Rüyalar, Psikolojik, Kültürel Ve Dini Boyutlarıyla Rüyalar, Editör: Kelly Bulkeley, Çev. Dilek Cenkçiler, Odtü Yayıncılık, S.45-72, Ankara.2008.

Oberst, U. E., & Stewart, A. E. An advanced approach to individual psychology, Sussex: Bruner-Routledge. 2003.

Örnek, Sedat Veyis.100 Soruda İlkellerde Din, Büyü, Sanat, Efsane. Gerçek Yay.: İstanbul.1995.

Palumbo, Donald. Eros in the Mind's Eye: Sexuality and the Fantastic in Art and Film. Greenwood Press. 40–42. 1986.

Ravin, G. James; Tracy, B. Ravin. "What Ailed Goya?" Survey of Ophthalmology, 44/2,(1999), 163-170.

Soyşekerci Serhat. "Goya'nın Rüyası: Aklın Uykusu Canavarlar Üretir". İdil dergisi, cilt 7/51,(2018), 1341-1348.

Thompson, Jon. Modern Resim Nasıl Okunur. Çev.F.C. Çulcu. Hayalperest Yay.:İstanbul. 2014.

Trueit, Donna; Doll, E. William. The Internationaliza¬tion of Curriculum Studies. New York: Peter Lang, 2003.

Uraz, Murat.Türk Mitolojisi, Düşünen Adam Yay., İstanbul.1994.

Yüksel, Hasan Avni. Türk-İslam Tasavvuf Geleneğinde Rüya, Meb Yay., İstanbul.1996.

Görsel Kaynaklar

Resim1:https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giotto_di_Bondone_-_Legend_of_St_Francis__3._Dream_of_the_Palace_-_WGA09120.jpg (20 Temmuz.2020)

Resim 2: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nicolas_Dipre._La_Toison_de_G%C3%A9d%C3%A9on._c._1500._Avignon,_Petit_Palais..jpg (20 Temmuz.2020)

Resim 3: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Georges_de_La_Tour_-_The_Dream_of_St_Joseph_-_WGA12344.jpg (20 Temmuz.2020)

Resim 4: https://www.khanacademy.org/humanities/becoming-modern/romanticism/romanticism-in-england/a/henry-fuseli-the-nightmare (20 Temmuz.2020)

Resim 5: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Sleep_of_Reason_Produces_Monsters (20 Temmuz.2020)

Resim 6: https://www.clevelandart.org/art/1991.173 (20 Temmuz.2020)

Resim 7: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Job%27s_Evil_Dreams-butts.jpg (20 Temmuz.2020)

Resim 8: https://www.gettyimages.com/photos/tale-ofgenji?family=editorial&phrase=tale%20of%20genji&sort=mostpopular (20 Temmuz.2020)

Resim 9: https://www.musee-orsay.fr/ (20 Temmuz.2020)

Resim 10: https://achasma.tumblr.com/post/172741236967/dream-by-odilon-redon-1878-1882 (20 Temmuz.2020)

Resim 11: https://www.moma.org/collection/works/80172 (20 Temmuz.2020)

Resim12:https://en.wikipedia.org/wiki/Dream_Caused_by_the_Flight_of_a_Bee_Around_a_Pomegranate_a_Second_Before_Awakening (20 Temmuz.2020)

Resim 13: Crepaldi, Gabriele (2001). Matisse. (Çev.: Beyza Sumer) Ankara. Dost Kitabevi Yayınları.

Resim 14: Kettenmann Andrea (2002) Kahlo, Taschen , Germany .

Resim 15: Sanatçının kendi koleksiyonu

Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

A WAVE OF DREAMS: DREAM SOURCE PICTURES IN PLASTIC ARTS

Damla Can KOÇ

ABSTRACT

The origin of the art work can be based on many places. It is seen that dreams also constitute an important resource for artists by inspiring many works. In this article, dream-themed works of artists from different periods and styles are analyzed. In the study, Giotto di Bondone, Nicolas Dipre, Georges de La Tour, Henry Fuseli, Francisco de Goya, Jean Jules Antoine Lecomte du Nouy, William Blake, Utagawa Toyokuni, Pierre-Cécile Puvis de Chavannes, Odilon Redon, Henri Rousseau, Salvador Dali , Henry Matisse and Frida Kahlo's dream concept works were evaluated. While evaluating the works, the sources of the dream-themed works were searched. It has been determined that the works originate from religious, psychological, literary and cultural influences. Artists have revealed the phenomenon of dream by blending it with the plastic of the painting within their own period features and original sensitivities. The concept of dream and its effect in terms of creating plastic language were examined within the data obtained by literature review and qualitative research methods. The findings obtained are important as they will contribute to the art world and shed light on the period.

Keywords: dreams, plastic art, the source of art